

VIKBA11

Selekční jazyky

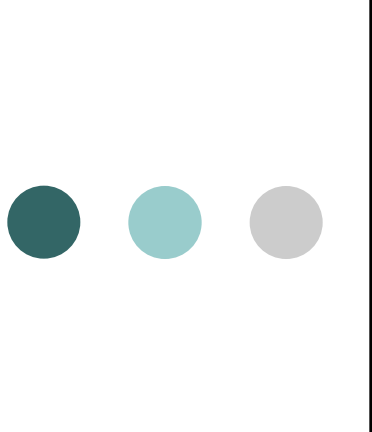
29. 9. 2017: Základní pojmy, vztahy, terminologie SJ
(P2)

FF MU, podzim 2017

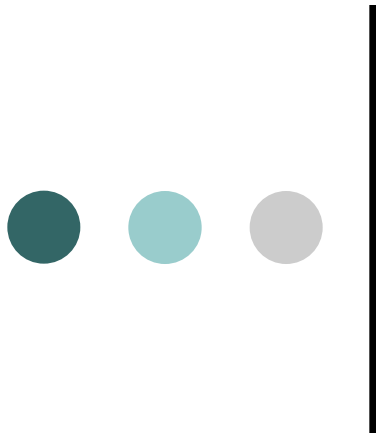
Mgr. Josef Schwarz

126172@mail.muni.cz

Úkol č. 1

-
- Následujících několik stránek shrnuje výsledky 1. úkolu, jehož smyslem bylo najít existující selekční jazyk pro vybranou tematickou oblast.
 - Řešení jsou anonymizována (uvedena bez jmen studentů), pokud byste mezi výsledky nenašli své řešení, ozvěte se.
 - Svá řešení úkolu nepřeprocovávajíte, tato zpětná vazba slouží čistě pro vás.

Úkol č. 1

-
- Chybně zvolené tematické okruhy
 - Fond knihovny (→ MDT)
 - Knihy (→ MDT)
 - Moje domácí knihovnička (→ předměťová hesla)

 - KOMENTÁŘ:
 - V několika případech došlo k nepochopení toho, co se myslí tematickou oblastí – nic z uvedeného v těchto třech případech neodpovídá zadání.

Úkol č. 1

KOMENTÁŘ:

U skupiny **A** byly zvoleny taxonomie, které se v dané oblasti používají pro klasifikaci jevů, nelze je však bezprostředně použít pro třídění dokumentů jako komplexní selekční jazyk (např. oblast chemie nezahrnuje pouze chemické prvky, ale celou další řadu jevů, procesů, objektů, činností atd.; stejně tak botaniku nelze zúžit jen na taxonomii rostlin podle Linného systému atd.)

- Vhodně zvolené tematické okruhy, ale chybně zvolený selekční jazyk

A:

- Botanika (→ Linné)
- Chemie (→ [periodická tabulka prvků](#))
- Bezpečnost práce ([značení](#))

B:

- Zboží (→ čárové kódy)
- Normalizace (ČSN)
- Knihovnictví (→ ISBN)
- Periodické publikace (→ ISBN)
- Sociální sítě (→ hashtag)
- Právo (→ spisová značka)

- Jazykový překlad (→ XML)

KOMENTÁŘ:

U skupiny **B** byly zvoleny čistě formální systémy, které podobně jako ve skupině A nelze považovat za dostatečné pro soustavné pokrytí dané problematiky (např. v oblasti zboží je třeba pokrýt otázky jeho výroby, materiálů, velkoobchodu, maloobchodu, distribuce, reklamace atd. atd.; podobně právo nelze zúžit na problematiku spisových značek atd.). V případě XML se jedná čistě o formální jazyk bez vlastního obsahu.

Úkol č. 1

KOMENTÁŘ

V těchto případech byly použity univerzální systémy (ať už klasifikace – MDT, DDT (Deweyho desetinné třídění), LCC (Třídění Kongresové knihovny, CC (Ranganathanovo Dvojtečkové třídění) – nebo předmětové selekční jazyky – tezaury a klíčová slova), které sice vždy konkrétní tematickou oblast zahrnují, ale nerozpracovávají ji tak podrobně, jako specializované systémy zaměřené na jednotlivá témata

- Vhodně zvolené tematické okruhy, ale ne zcela vhodně zvolený selekční jazyk (A)
 - Knihovnictví (→ MDT /4x/; DDT /2x/; LCC)
 - Literatura (→ MDT)
 - Mediteránní studia (→ MDT)
 - Houby (→ MDT)
 - Fotografie (→ MDT)
 - Náboženství (→ MDT/DDT)
 - Právo (→ MDT)
 - Hudba (→ MDT /2x/)
 - Filozofie (→ MDT)
 - Sport (→ MDT; [CAB Thesaurus](#))
 - Ekologické zemědělství (→ CC – Dvojtečkové třídění)
 - Standardy psích plemen (→ CC – Dvojtečkové třídění)
 - Psychologie mezilidských vztahů (→ CC – Dvojtečkové třídění)
 - Gastronomie ([klíčová slova KJM](#))

Úkol č. 1

- Vhodně zvolené tematické okruhy, ale ne zcela vhodně zvolený selekční jazyk (B)
 - Geografie ([Geonames](#))
 - Lékařství ([MKN-10](#))
 - Plavidla ([typy plavidel](#))
 - Právo EU ([CELEX](#))
 - Horolezectví ([stupně obtížnosti](#))
 - Minerály ([mineralogický systém](#))
 - Výživa ([kalorické hodnoty](#))
 - Doprava ([dopravní značky](#))
 - Hromadná doprava ([zóny a linky](#))
 - Policie ČR ([hodnoty](#))

KOMENTÁŘ:

Zvolené třídící systémy pokrývají vždy jen jeden z aspektů dané tematické oblasti a nepokrývají ji soustavně (např. problematika plavidel je širší než jen typologie těchto dopravních prostředků; právo EU nelze omezit na typologii dokumentů, výživu na systém kalorických hodnot apod.)

Úkol č. 1

- Vhodně zvolené tematické okruhy, ale nekonkrétně zvolený selekční jazyk
 - Hudba (tagování /2x/)
 - Norský jazyk a literatura (předmětová hesla)
 - Vaření (předmětová hesla)
 - Krajina (klíčová slova)
 - Velryby (předmětová hesla)

KOMENTÁŘ:

V těchto případech byl uveden pouze typ selekčního jazyka (tagy, klíčová slova, předmětová hesla), aniž by byl určen konkrétní systém předmětových hesel, klíčových slov atd. (smyslem úkolu bylo najít existující selekční jazyk, nikoli určit, jaký typ SJ by pro danou oblast byl potenciálně vhodný).

Úkol č. 1

- Vhodně zvolené tematické okruhy i vhodně zvolený selekční jazyk
 - Lékařství (→ [MeSH](#) /2x/)
 - Zemědělství (→ [Agroterm](#))
 - Výtvarné umění (→ [AAT](#))

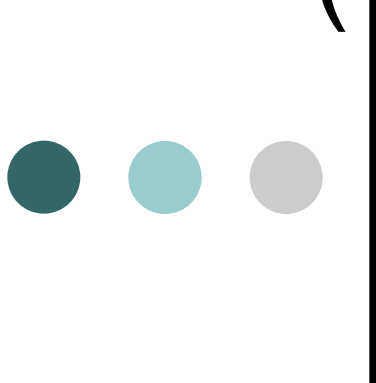
KOMENTÁŘ:

Vzorové příklady, kdy řešení zcela naplňuje smysl zadání.

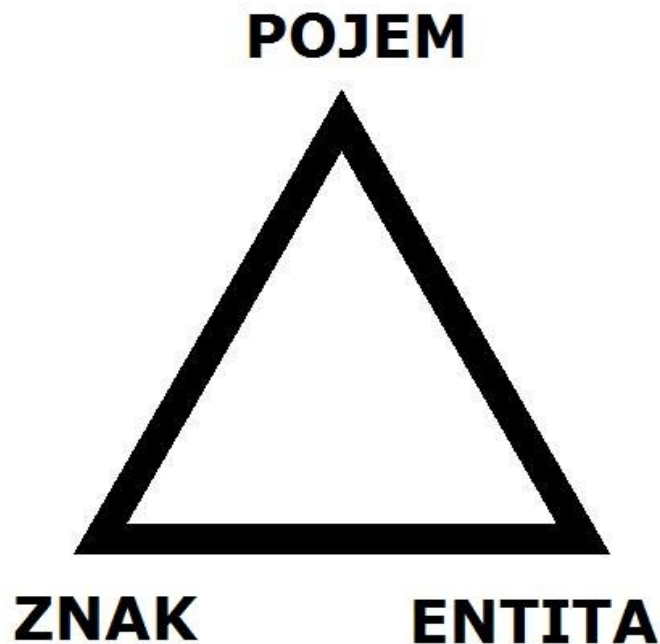
Charakter selekčního jazyka z hlediska lingvistiky

Základní lingvistické pojmy (výběr)

-
- komunikace, lingvistika, lexikografie, lexikologie, terminologie, sémiotika
 - jazyk (*přirozený jazyk*, *umělý jazyk*, formální jazyk), metajazyk
 - symbol, znak, pojem (intenze, extenze, denotát), význam, smysl, kód, *sémantický trojúhelník*, arbitrárnost znaku
 - gramatika, morfologie, syntax
 - lexikum, lexikální jednotka, slovo, sousloví, inverze, termín
 - homonymie, homofonie, homografie, polysémie, synonymie, antonymie
 - hyponymie, hyperonymie, kohyponymie, meronymie, holonymie

Sémantický trojúhelník

- Vztah mezi pojmem, znakem a předmětem (skutečností) vyjadřuje sémantický (sémiotický) trojúhelník:

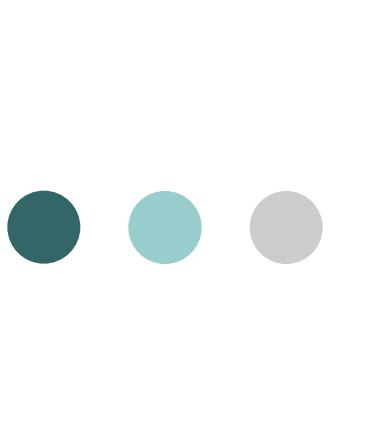

Charakter SJ z hlediska lingvistiky 1

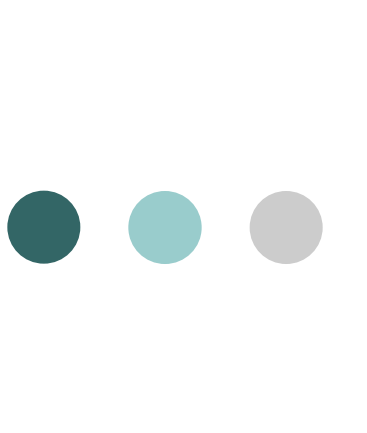

- Přirozený jazyk (PJ) má dvě základní složky: **slovník** (lexikum) a pravidla, jak s tímto slovníkem nakládat, tedy **gramatiku**. Součástí gramatiky je **morfologie**, tedy nauka o tom, jak se slova ohýbají (flexe) nebo tvoří (slovotvorba), a **syntax**, tedy způsob, jakým se slova spojují do vět.
- Podobně i SJ má tyto tři složky, tedy **slovník, morfologii a syntax**.

Charakter SJ z hlediska lingvistiky 2

-
- Srovnání tří základních složek SJ a PJ:
 - Lexikum
 - lexiku (slovníku) PJ odpovídají u SJ **řízený slovník** nebo **klasifikační tabulky**
 - slovu nebo slovnímu spojení v PJ odpovídá u SJ **pořádací znak**, který je u předmětových SJ vyjádřen **lexikální jednotkou**, u systematických SJ **klasifikačním znakem**
 - Morfologie
 - morfologii (přesněji její části, slovotvorbě, protože flexi nelze u SJ uplatnit) PJ odpovídají u SJ **pravidla pro tvorbu pořádacích znaků** (zde je jednou z podstatných otázek především míra prekoordinace/postkoordinace pořádacích znaků)
 - Syntax
 - syntaxi (skladbě) PJ odpovídají u SJ **pravidla pro indexaci (klasifikaci) a formulaci dotazu při vyhledávání** (tedy pravidla pro spojování a kombinaci pořádacích znaků)
 - větě v PJ odpovídá v SJ **selekční obraz dokumentu** nebo **selekční obraz dotazu**

Příklad normativní definice

-
- **ČSN 01 0193:** „*Selekční jazyk je řízený soubor lexikálních jednotek vybraných z přirozeného jazyka a užívaných k vyjádření témat dokumentů*“
 - **Korigovaná definice (pracovní):**
„*Selekční jazyk je umělý jazyk určený pro vyjádření obsahu dokumentů. Skládá se ze slovníku, tj. řízeného (strukturovaného) souboru pořadacích znaků, dále pravidel jejich tvorby a pravidel jejich užívání při věcném zpracování a vyhledávání dokumentů.*“